

Eduskunta, Sosiaali- ja terveysvaliokunta

LAUSUNTO

20.5.2026

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokous 22.5.2026

EOAK/4174/2026 Kuulemispyyntö: HE 56/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

1 PYYNTÖ

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa tarkoitettusta hallituksen esityksestä.

2 ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annettua lakia ja saariston kehityksen edistämisestä annettua lakia.

Esityksen tarkoituksena on muun ohella toteuttaa valtiontaloudellisia säästötoimenpiteitä julkisen talouden vakauttamiseksi siten, että hyvinvointialueiden rahoitusta vähennettäisiin yhteensä noin 66 miljoonaa euroa vuonna 2027, noin 164 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja noin 388 miljoonaa euroa vuonna 2029.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

Esitys perustuu pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan.

3 LAUSUNTO

Esitän kirjallisena lausuntonani kohteliaimmin seuraavan.

3.1 Säästötoimenpiteet

Esityksessä ehdotetaan, että hyvinvointialueiden saamaa valtion rahoitusta supistetaan. Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevaan sääntelyyn ei sitä vastoin ehdoteta muutoksia. Käsitykseni mukaan säästötoimenpiteet saattavat heikentää hyvinvointialueiden edellytyksiä toteuttaa niille lailla säädetyt tehtävät.

Totean asian valtiosääntöisestä ulottuvuudesta seuraavan.

Perustuslain 22 §:ssä säädettyyn perusoikeuksien toteuttamisvelvoitteeseen kuuluu valtion vastuu huolehtia siitä, että hyvinvointialueilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään (ks. esim. PeVL 17/2021 vp, kohdat 93 ja 103, ja PeVL 26/2017 vp, s. 22). Rahoitusperiaate sisältyy myös Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan (SoPS 65/1991) 9 artiklaan, jonka 2 kappaleen mukaan paikallisviranomaisten voimavarojen tulee olla riittävät suhteessa niihin velvoitteisiin, jotka niille on annettu perustuslaissa ja muissa laeissa. Suomi on 21.7.2021 antanut Euroopan neuvoston pääsihteerille peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen, jonka mukaan asianomaista määräystä sovelletaan myös kuntia suuremmilla itsehallintoalueilla.

Rahoitusperiaatteen merkitys hyvinvointialueita koskevaa sääntelyä arvioitaessa on kriittisen tärkeä, koska hyvinvointialueilla ei ole verotusoikeutta. Perustuslakivaliokunnan mukaan ratkaisevassa asemassa hyvinvointialueille osoitettujen tehtävien asianmukaisen hoitamisen turvaamisessa on nimenomaan valtion rahoituksen riittävyys ja sen oikea kohdentaminen (PeVL 17/2021 vp, kohta 94, ja PeVL 15/2018 vp, s. 21). Perustuslakivaliokunta on lisäksi katsonut, ettei budjettirajoitteella voida rajoittaa lakisääteisten palvelujen saatavuutta (ks. esim. PeVL 17/2021 vp, kohta 93, ja PeVL 19/2016 vp, s. 6). Sosiaali- ja terveystaloudissa rahoitusperiaatteen merkitystä korostaa perustuslain 19 §:n 3 momentin mukainen turvaamisvelvollisuus. Säännöksen mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudet.

Perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattu oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystaloudeluihin on osa sosiaalisten perusoikeuksien kokonaisuutta, johon kuuluvat perustuslain 19 §:n 1 momentissa jokaiselle subjektiivisena oikeutena turvattu oikeus ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon samoin kuin perustuslain 19 §:n 2 momentissa jokaiselle taattu oikeus perustoimeentulon turvaan muun ohella sairauden ja työkyvyttömyyden aikana sekä lapsen syntymän perusteella. Perustuslain 19 §:n säännöksellä on yhteys useisiin muihinkin perusoikeussäännöksiin. Säännös turvaa viime kädessä perustuslain 7 §:ssä turvattua oikeutta elämään (ks. PeVL 26/2017 vp, s. 32 ja PeVL 65/2014 vp, s. 4/II).

Esityksellä on myös hyvinvointialueiden itsehallinnolliseen asemaan ulottuvia vaikutuksia, joita mielestäni olisi ollut aiheellista tarkastella esityksessä lähemmin. Perustuslakivaliokunta on hyvinvointialueiden

perustamista koskevassa lausunnossaan todennut, että hyvinvointialueiden itsehallinto jää varsin ohueksi muun muassa valtion ohjauksen ja valitun rahoitusmallin vuoksi (PeVL 17/2021 vp, kohta 27). Nyt käsillä olevaan esitykseen sisältyvät säästötoimet rajoittaisivat hyvinvointialueiden taloudellista liikkumavaraa tavalla, joka kaventaisi entisestään hyvinvointialueiden asukkaiden valitsemien toimielinten päätösvaltaa ja saattaa olla ongelmallinen perustuslain 121 §:n 1 ja 4 momentin muodostaman kokonaisuuden kannalta.

3.2 Muuta

Pidän esitystä muilta osin perusteltuna.

Apulaisoikeusasiamies
Susanna Lindroos-Hovinheimo

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri
Riitta Burrell

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.